

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

31^{ος} Φοιτητικός Διαγωνισμός

Τέλος ή Μετασχηματισμός της Παγκοσμιοποίησης;

Η Στρατηγική Προσαρμογή της Ελλάδας

Μέλη Ομάδας:

Αριόλα Α. Τσούκο

Προπτυχιακή Φοιτήτρια Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών – Α.Π.Θ.

Κυριάκος Μ. Σφακιανούδης

Μεταπτυχιακός Φοιτητής Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Θεσσαλονίκη, 2025

“We are not witnessing the end of globalization, but the end of its illusion of inevitability.”

Dani Rodric, καθηγητής Οικονομικών, Harvard University

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση βρίσκεται σε μια μεταβατική φάση, με τάσεις απο-παγκοσμιοποίησης και ανασύνταξης των γεωπολιτικών και οικονομικών ισορροπιών. Στην Ελλάδα, η αλλαγή αυτή επιφέρει προκλήσεις και ευκαιρίες σε τομείς όπως η ενέργεια, το εμπόριο και η τεχνολογία. Οι ελληνικές επιχειρήσεις καλούνται να προσαρμοστούν μέσω επενδύσεων στην καινοτομία, την ψηφιοποίηση και τη διαφοροποίηση των αγορών τους, ενώ παράλληλα πρέπει να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές. Η ενεργειακή αυτονομία και η ψηφιακή μετάβαση αποτελούν κλειδιά για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητά τους μέσα σε ένα περιβάλλον που διαμορφώνεται από τις τάσεις απο-παγκοσμιοποίησης και τις γεωπολιτικές εντάσεις.

Λέξεις – κλειδιά:

Παγκοσμιοποίηση, Ελλάδα, Μετασχηματισμός, Ελληνική Επιχείρηση

Abstract

Globalization is currently in a transitional phase, marked by trends of de-globalization and a restructuring of geopolitical and economic balances. In Greece, this shift brings both challenges and opportunities in sectors such as energy, trade, and technology. Greek enterprises are called upon to adapt by investing in innovation, digitalization, and market diversification, while also adopting sustainable practices. Energy autonomy and digital transformation are key factors for their growth and competitiveness within an environment shaped by de-globalization trends and geopolitical tensions.

Keywords:

Globalization, Greece, Transformation, Greek Enterprise

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abstract	3
Κατάλογος Εικόνων	5
Εισαγωγή.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Το Φαινόμενο της Παγκοσμιοποίησης	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η Θέση της Ελλάδας & οι Προκλήσεις	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ερευνητικά Ευρήματα	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Στρατηγικές Προσαρμογής των Ελληνικών Επιχειρήσεων	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Συμπεράσματα	16
Βιβλιογραφία.....	17

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Χάρτης Παγκοσμιοποίησης Ανθρώπινου Είδους	7
Εικόνα 2: Ιστορική Εξέλιξη Παγκοσμιοποίησης (1500-2016)	8
Εικόνα 3: Τάσεις Απο-παγκοσμιοποίησης	9
Εικόνα 4: Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία	11
Εικόνα 5: Σχέδιο Δράσης Ελληνικών Επιχειρήσεων	13

Εισαγωγή

Η παγκοσμιοποίηση υπήρξε μία από τις κυρίαρχες τάσεις των τελευταίων δεκαετιών, διαμορφώνοντας μια νέα οικονομική, πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα. Από τη δεκαετία του 1990, η ενοποίηση των αγορών και η πρόοδος της τεχνολογίας δημιούργησαν μια στενά αλληλοεξαρτώμενη παγκόσμια οικονομία (Friedman, 2005). Τα τελευταία όμως χρόνια, γεγονότα όπως η πανδημία COVID-19, οι γεωπολιτικές εντάσεις και η άνοδος του οικονομικού εθνικισμού φαίνεται να ανατρέπουν το προηγούμενο μοντέλο.

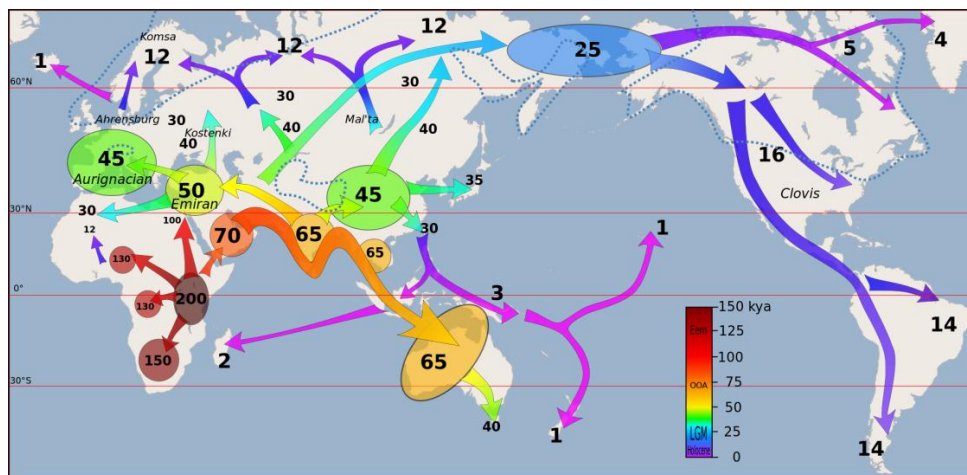
Σήμερα διανύουμε μια περίοδο μετάβασης, με εμφανείς τάσεις απο-παγκοσμιοποίησης και αναδιάταξης ισορροπιών. Σύμφωνα με τον Stiglitz (2003), οι ωφέλειες της παγκοσμιοποίησης έχουν επικεντρωθεί στις ισχυρές οικονομίες, εντείνοντας τις ανισότητες. Η απο-παγκοσμιοποίηση εκδηλώνεται με την αναδίπλωση των εθνικών οικονομιών, την επαναφορά προστατευτισμού και την επιδίωξη ενεργειακής και στρατηγικής αυτονομίας, κυρίως για λόγους γεωπολιτικής ασφάλειας.

Για την Ελλάδα, η νέα αυτή πραγματικότητα σημαίνει αναθεώρηση στρατηγικών σε οικονομικό και ενεργειακό επίπεδο. Ως μικρή, ανοιχτή οικονομία, η χώρα οφείλει να ενισχύσει την ανθεκτικότητα και την ανταγωνιστικότητά της, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που αναδύονται από τον μετασχηματισμό της παγκοσμιοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Το Φαινόμενο της Παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στη διαδικασία αυξανόμενης διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης των οικονομιών, κοινωνιών και πολιτισμών σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιταχύνθηκε σημαντικά μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μέσω τεχνολογικών καινοτομιών στις μεταφορές και επικοινωνίες, την ελευθέρωση του εμπορίου και την ανάπτυξη πολυεθνικών επιχειρήσεων (Friedman, 2005). Οι ρίζες της ανάγονται στον 19ο αιώνα, αλλά η σύγχρονη μορφή της διαμορφώθηκε κυρίως μετά το 1989, με την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την αποδόμηση των εμπορικών και πολιτικών φραγμών (Stiglitz, 2002).

Παρακάτω, ο χάρτης δείχνει την εξέλιξη και τις μετακινήσεις του ανθρώπινου είδους από την Αφρική πριν από 200.000 χρόνια. Οι κύριες έξοδοι από την Αφρική έγιναν περίπου 70.000 χρόνια πριν, με μετακινήσεις προς Ευρώπη, Ασία, Ωκεανία, Αμερική και Βόρειο Παγωμένο Ωκεανό. Οι μετακινήσεις αυτές οδήγησαν στη δημιουργία των πρώτων πολιτισμών και πληθυσμών, ενώ το χάρτης δείχνει τις περιόδους παγετώνων και τις κύριες διαδρομές, αποφεύγοντας τις πρόσφατες μεταναστεύσεις (βλ. *Εικόνα 1*).

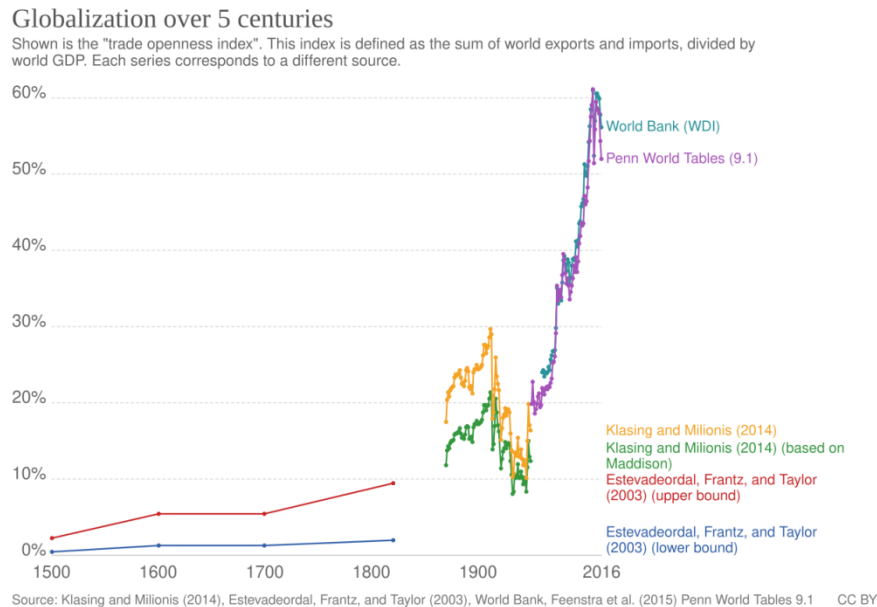
Εικόνα 1: Χάρτης Παγκοσμιοποίησης Ανθρώπινου Είδους

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Globalization#/media/File:Early_migrations_mercator.svg

(προσπέλαση 29/09/2025)

Οι βασικοί πυλώνες της παγκοσμιοποίησης περιλαμβάνουν την απελευθέρωση του εμπορίου, την παγκόσμια χρηματοπιστωτική ενσωμάτωση, την τεχνολογική επανάσταση και την ανάπτυξη πολυεθνικών. Μεταξύ 1990-2008, το διεθνές εμπόριο διπλασιάστηκε και εκατομμύρια άνθρωποι στις αναδυόμενες οικονομίες βελτίωσαν το βιοτικό τους επίπεδο, αποδεικνύοντας την ανάπτυξη που μπορεί να φέρει η παγκοσμιοποίηση (World Bank, 2023).

Το γράφημα στην *Εικόνα 2* απεικονίζει την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης, με βάση τον Δείκτη Ανοίγματος Εμπορίου (Trade Openness Index). Παρατηρείται σταδιακή άνοδος από την Βιομηχανική Επανάσταση και μετά, διακοπές κατά τις περιόδους πολέμων και κρίσεων, καθώς και την ραγδαία ενίσχυση μετά το 1980, ακολουθούμενη από επιβράδυνση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα.

Εικόνα 2: Ιστορική Εξέλιξη Παγκοσμιοποίησης (1500-2016)

Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Globalization_over_5_centuries,_OWID.svg
(προσπέλαση 02/10/2025)

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, η παγκοσμιοποίηση δέχεται κριτική. Ο Stiglitz (2017) επισημαίνει ότι ενίσχυσε ανισότητες και περιθωριοποίησε κοινωνικές ομάδες, ενώ η πανδημία COVID-19 αποκάλυψε τις ευπάθειες των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού. Οι τάσεις απο-παγκοσμιοποίησης, με αυξημένους εμπορικούς περιορισμούς και γεωπολιτικές εντάσεις, ενισχύθηκαν, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, που αντιμετωπίζει προκλήσεις στην ενεργειακή αυτονομία και την εφοδιαστική ασφάλεια (Rodrik et al, 2018).

Συνολικά, η παγκοσμιοποίηση συνεχίζει να διαμορφώνει το παγκόσμιο γίγνεσθαι, αλλά η τάση προς μεγαλύτερη αυτονομία και ανθεκτικότητα δημιουργεί ένα νέο τοπίο, όπου η ισορροπία μεταξύ διασύνδεσης και εθνικής αυτονομίας κρίνεται ζωτικής σημασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η Θέση της Ελλάδας & οι Προκλήσεις

Η Ελλάδα οφείλει να επανατοποθετηθεί με στρατηγικό τρόπο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας, αξιοποιώντας τις δυνατότητές της και επενδύοντας σε τομείς που συνδυάζουν ανθεκτικότητα και εξωστρέφεια. Η προτεραιότητα πρέπει να δοθεί σε τομείς όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι ψηφιακές υπηρεσίες, η logistics, η αγροτεχνολογία και η πολιτιστική βιομηχανία. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2024), η ελληνική οικονομία μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την ανταγωνιστικότητά της αν επιταχύνει τη μετάβαση προς το πράσινο και ψηφιακό μοντέλο, αξιοποιώντας τα κονδύλια του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που προσφέρουν μια ευκαιρία για μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις με μακροπρόθεσμα οφέλη.

Όπως επισημαίνει ο Μπαλαούρας (2020), οι βασικοί τομείς της ελληνικής οικονομίας, όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η ενέργεια, βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τις γεωπολιτικές εξελίξεις και τις τάσεις απο-παγκοσμιοποίησης. Οι αλλαγές αυτές δημιουργούν τόσο προκλήσεις όσο και ευκαιρίες, εφόσον η χώρα καταφέρει να προσαρμοστεί και να εκμεταλλευτεί τα νέα δεδομένα.

Εικόνα 3: Τάσεις Απο-παγκοσμιοποίησης

Πηγή: <https://www.re-thinkingthefuture.com/rtf-fresh-perspectives/a13099-the-impact-of-globalization-on-cultural-aspects/> (προσπέλαση 03/10/2025)

Οι κυριότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα περιλαμβάνουν:

- **Ενεργειακή Ασφάλεια:** Το ενεργειακό ζήτημα παραμένει κρίσιμο για την Ελλάδα, η οποία εξακολουθεί να εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από εισαγωγές ενεργειακών πόρων, καθιστώντας την ευάλωτη σε διεθνείς αναταράξεις και πολιτικές πιέσεις (Katsifakis, 2021). Η ενεργειακή αυτονομία καθίσταται ζωτικής σημασίας, και η χώρα χρειάζεται να επενδύσει σε βιώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η ηλιακή, αιολική και υδροηλεκτρική ενέργεια, αξιοποιώντας το πλούσιο φυσικό της κεφάλαιο. Επιπλέον, η διεύρυνση των διασυνδέσεων με γειτονικές χώρες και η ανάπτυξη υποδομών, όπως ο αγωγός EastMed, μπορούν να την καταστήσουν ενεργειακό κόμβο της Ευρώπης, ενισχύοντας την ενεργειακή της ασφάλεια και την περιφερειακή συνεργασία (European Commission, 2022).
- **Εμπορική Διαφοροποίηση:** Οι αυξανόμενοι εμπορικοί περιορισμοί, οι δασμοί και οι γεωπολιτικές εντάσεις καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για διαφοροποίηση των εμπορικών σχέσεων και την ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής. Η προώθηση της μεταποίησης, των τοπικών προϊόντων, της αγροτεχνολογίας και των καινοτόμων επιχειρήσεων μπορεί να δημιουργήσει νέες πηγές εσόδων και να καταστήσει την Ελλάδα λιγότερο εξαρτημένη από συγκεκριμένες αγορές ή εισαγωγές (Vlachos, 2020). Η ενίσχυση των τοπικών και περιφερειακών παραγωγικών δυνατοτήτων, σε συνδυασμό με την προώθηση εξαγωγικών στρατηγικών, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία μιας πιο ανθεκτικής και αυτοδύναμης οικονομίας.
- **Τεχνολογική αυτονομία και καινοτομία:** Η ψηφιακή μετάβαση αποτελεί βασικό παράγοντα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Η Ελλάδα χρειάζεται να επενδύσει σε ψηφιακές υποδομές, στην εκπαίδευση και στην ενίσχυση της καινοτομίας, ώστε να δημιουργήσει ένα φιλικό περιβάλλον για τεχνολογικές επιχειρήσεις, startups και ερευνητικά κέντρα. Η ψηφιοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών και των επιχειρήσεων μπορεί να αυξήσει την αποδοτικότητα, να μειώσει τις γραφειοκρατικές καθυστερήσεις και να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες ανάπτυξης. Επιπλέον, η ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων στον πληθυσμό και η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός βιώσιμου και ανταγωνιστικού οικοσυστήματος τεχνολογίας.

Με την ολοκληρωμένη υλοποίηση αυτών των στρατηγικών, η Ελλάδα μπορεί να μετατραπεί σε ενεργειακό, ψηφιακό και παραγωγικό κόμβο στην ευρύτερη περιοχή, αξιοποιώντας πλήρως τις ευκαιρίες που προσφέρει η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομίας και η νέα γενιά χρηματοδοτικών πόρων. Αυτή η προσαρμογή απαιτεί μια συνεκτική και μακροπρόθεσμη πολιτική, που θα ενισχύει την καινοτομία, την περιφερειακή συνεργασία και τη βιωσιμότητα, διασφαλίζοντας μια πιο αυτοδύναμη Ελλάδα σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον που συνεχώς μεταβάλλεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ερευνητικά Ευρήματα

Η ελληνική οικονομία, λόγω μεγέθους και εξωστρεφούς χαρακτήρα, είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη στις διεθνείς διακυμάνσεις. Η χώρα έχει ωφεληθεί σημαντικά από την παγκοσμιοποίηση καθώς η ναυτιλία κατέχει περίπου το 20% της παγκόσμιας χωρητικότητας (UNCTAD, 2023), ο τουρισμός συμβάλλει με πάνω από 25% στο ΑΕΠ, ενώ οι εξαγωγές αγαθών έχουν αυξηθεί πάνω από 80% την τελευταία δεκαετία (IOBE, 2024). Ωστόσο, οι νέες διεθνείς τάσεις δημιουργούν προκλήσεις, όπως αυξημένα κόστη ενέργειας και μεταφορών, εξάρτηση από εισαγόμενες πρώτες ύλες, ανάγκη διαφοροποίησης εξαγωγικών αγορών και εντεινόμενο ανταγωνισμό από αναδυόμενες οικονομίες.

Εικόνα 4: Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία

Πηγή: <https://slpress.gr/oikonomia/i-ellada-stis-symplogades-tis-apo-pagkosmiopoiisis/>

(προσπέλαση 01/10/2025)

Σύμφωνα με την Μ. Δελιβάνη (2023), πρύτανης Πανεπιστημίου Μακεδονίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα της Ελλάδας το 2009 ανερχόταν στο 95,3% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που την κατέτασσε 14η μεταξύ των κρατών-μελών. Ωστόσο, μέχρι το 2021, το ποσοστό αυτό υποχώρησε στο 64,6%, παρουσιάζοντας απώλεια σχεδόν 31 ποσοστιαίων μονάδων, η οποία αποδίδεται τόσο στις επιπτώσεις των μνημονίων όσο και της πανδημίας.

Παράλληλα, η ελληνική οικονομία παρουσιάζει εμπορικό έλλειμμα ύψους περίπου 6,6% του ΑΕΠ, γεγονός που υποδηλώνει συνεχιζόμενη εξάρτηση από τις

εισαγωγές. Η δημοσιονομική επιβάρυνση επιτείνεται περαιτέρω από τις υψηλές δαπάνες για τόκους, που αναμένεται να κυμανθούν στα 5 - 6% του ΑΕΠ τα επόμενα έτη.

Η Δελιβανή επισημαίνει επίσης πως, ακόμη και με θετική ετήσια ανάπτυξη της τάξης του 1%, η επιστροφή της Ελλάδας στα επίπεδα εισοδήματος του 2009 θα απαιτήσει περίπου 25 έτη, γεγονός που καθιστά τη διαδικασία σύγκλισης με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ιδιαίτερα δύσκολη.

Τα παραπάνω μεγέθη αναδεικνύουν τη στασιμότητα της ελληνικής οικονομίας στο νέο περιβάλλον μεταβαλλόμενων διεθνών ισορροπιών και υπογραμμίζουν την ανάγκη για στοχευμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της αποπαγκοσμιοποίησης και να επανέλθει η χώρα σε τροχιά σύγκλισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Στρατηγικές Προσαρμογής των Ελληνικών Επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα, προκειμένου να αντέξουν και να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις προκλήσεις που προκύπτουν από το νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, θα πρέπει να υιοθετήσουν μια σειρά από στοχευμένες και στρατηγικές πρωτοβουλίες. Αυτές οι δράσεις είναι απαραίτητες για να διασφαλίσουν την βιωσιμότητά τους, την ανταγωνιστικότητά τους και την ικανότητά τους να προσαρμόζονται σε διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Εικόνα 5: Σχέδιο Δράσης Ελληνικών Επιχειρήσεων

Πηγή: <https://www.politis.com.cy/apopseis/stiles/708221/ti-einai-i-pagkosmioiisi-kai-pos-mas-epireazei>
(προσπέλαση 07/10/2025)

- **Ενίσχυση Ανθεκτικότητας και Διαφοροποίησης:** Οι ελληνικές επιχειρήσεις οφείλουν να επανεξετάσουν και να αναθεωρήσουν τις εφοδιαστικές τους αλυσίδες, προκειμένου να μειώσουν την εξάρτησή τους από μονομερείς προμηθευτές και γεωγραφικές περιοχές. Η συγκέντρωση σε λίγους προμηθευτές αυξάνει τον κίνδυνο διακοπής της παραγωγής και αυξάνει τα κόστη. Ένα αποτελεσματικό εργαλείο είναι η περιφερειακή συνεργασία με χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Μεσογείου και των Βαλκανίων, που μπορούν να προσφέρουν εναλλακτικές πηγές προμήθειας, να ενισχύσουν την εφοδιαστική ανθεκτικότητα και να δημιουργήσουν συστήματα κοινής διαχείρισης κινδύνων. Επιπλέον, η ανάπτυξη τοπικών και περιφερειακών συνεργειών μπορεί να

δημιουργήσει ευκαιρίες για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και κοινές επενδύσεις σε υποδομές.

- **Ψηφιακός Μετασχηματισμός και Καινοτομία:** Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Οι επενδύσεις σε τεχνολογίες όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η αυτοματοποίηση, το Internet of Things (IoT) και τα ψηφιακά εργαλεία διαχείρισης μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά την παραγωγικότητα και να μειώσουν τα λειτουργικά κόστη. Οι επιχειρήσεις που ήδη υιοθετούν λύσεις Industry 4.0, ιδιαίτερα στον αγροδιατροφικό και βιομηχανικό τομέα (ΣΕΒ, 2023), μπορούν να αποκτήσουν σημαντικό πλεονέκτημα σε μια αγορά που μεταβάλλεται ραγδαία. Σύμφωνα με τον Porter (1995), η τεχνολογική καινοτομία όχι μόνο ενισχύει την αποδοτικότητα, αλλά μπορεί να δημιουργήσει και νέες αγορές και προϊόντα, συμβάλλοντας στην αναβάθμιση της εθνικής οικονομίας.
- **Επένδυση στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο:** Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού είναι ζωτικής σημασίας. Η Ελλάδα χρειάζεται μια στρατηγική εκπαίδευσης και κατάρτισης που θα συνδέει την ακαδημαϊκή γνώση με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και η ανεπάρκεια δεξιοτήτων σε ψηφιακές και τεχνολογικές περιοχές περιορίζει την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα. Σύμφωνα με την OECD (2022), η ανάπτυξη προγραμμάτων δια βίου μάθησης, η ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και η ενσωμάτωση νέων δεξιοτήτων στα εκπαιδευτικά συστήματα θα συμβάλουν στη δημιουργία ενός ευέλικτου και καινοτόμου εργατικού δυναμικού.
- **Πράσινη μετάβαση:** Η ενεργειακή κρίση και η ανάγκη για βιωσιμότητα επιτάσσουν την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την ενεργειακή αποδοτικότητα. Οι επιχειρήσεις που επενδύουν σε πράσινη τεχνολογία, όπως η ηλιακή, αιολική και γεωθερμική ενέργεια, αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια Ευρώπη που προωθεί τη βιωσιμότητα και την κλιματική ουδετερότητα (Porter & Kramer, 2006). Επιπλέον, η υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών, όπως η μείωση αποβλήτων, η ανακύκλωση και η χρήση φιλικών προς το περιβάλλον υλικών, συμβάλλει στη βελτίωση της εικόνας των επιχειρήσεων και στη διεύρυνση της πρόσβασής τους σε αγορές που δίνουν έμφαση στη βιωσιμότητα.
- **Ρόλος του κράτους:** Το κράτος οφείλει να διαδραματίσει ενεργό ρόλο ως συντονιστής και διευκολυντής της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η απλούστευση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, η παροχή φορολογικών κινήτρων για έρευνα και ανάπτυξη, και η στήριξη των μικρομεσαίων

επιχειρήσεων (ΜμΕ) είναι κρίσιμα στοιχεία. Επιπλέον, η αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, όπως το Horizon Europe και το Digital Europe Programme, μπορεί να ενισχύσει την καινοτομία, την ψηφιοποίηση και τις εξαγωγικές δυνατότητες των ελληνικών επιχειρήσεων. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται από πολιτικές που θα προάγουν την επιχειρηματικότητα, θα ενισχύουν την πρόσβαση σε χρηματοδότηση και θα διευκολύνουν τη συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα συνεργασίας.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις, λοιπόν, καλούνται να επενδύσουν στην καινοτομία, την ψηφιοποίηση και τη διαφοροποίηση των αγορών τους, προκειμένου να μειώσουν την εξάρτησή τους από συγκεκριμένες χώρες και να ενισχύσουν την ανθεκτικότητά τους απέναντι σε γεωπολιτικές και οικονομικές αναταράξεις (Cavusgil et al, 2014). Η υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών και η ενίσχυση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης όχι μόνο συμβάλλουν στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αλλά και ενισχύουν τη φήμη και την ελκυστικότητά τους σε διεθνές επίπεδο, δημιουργώντας παράλληλα ένα θετικό κοινωνικό αποτύπωμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Συμπεράσματα

Η παγκοσμιοποίηση συνεχίζει να διαμορφώνει το παγκόσμιο γίνεσθαι, επιτρέποντας στις οικονομίες και τις επιχειρήσεις να επωφελούνται από τις ευκαιρίες της διεθνούς διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης. Ωστόσο, η πρόσφατη εξελικτική πορεία επισημαίνει ότι η υπερβολική εξάρτηση από συγκεκριμένες αγορές και η έλλειψη ανθεκτικότητας μπορούν να δημιουργήσουν σοβαρές προκλήσεις, όπως αυξημένες ευπάθειες σε γεωπολιτικές αναταράξεις, ενεργειακές κρίσεις και διακοπές στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις και η χώρα συνολικά βρίσκονται αντιμέτωπες με την ανάγκη να προσαρμοστούν σε ένα νέο τοπίο, όπου η διαφοροποίηση, η καινοτομία, η βιώσιμη ανάπτυξη και η ενεργειακή αυτονομία αποτελούν πρωταρχικές προτεραιότητες. Η ενίσχυση της εφοδιαστικής ανθεκτικότητας μέσω περιφερειακής συνεργασίας, η ψηφιακή μεταρρύθμιση, η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και η προώθηση πράσινων τεχνολογιών είναι κρίσιμα στοιχεία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, ο ρόλος του κράτους ως συντονιστή και υποστηρικτή της καινοτομίας και της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική υλοποίηση αυτών των στρατηγικών. Οι πρόσφατες έρευνες επιβεβαιώνουν ότι η Ελλάδα, με σημαντικές εξαρτήσεις σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ενέργεια και η ναυτιλία, αντιμετωπίζει ταυτόχρονα προκλήσεις και ευκαιρίες.

Τελικά, η διαμόρφωση μιας ευέλικτης οικονομικής και επιχειρηματικής δομής, που θα ισορροπεί την ενίσχυση της διασύνδεσης με την ταυτόχρονη εξασφάλιση της εθνικής αυτονομίας και βιωσιμότητας, αποτελεί την κύρια προϋπόθεση για την επιτυχία της Ελλάδας σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλμπάνης, Ε.Β. (2005). *Ελλάδα και παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Libro.
- Δελιβάνη, Μ. (2023). *Η Ελλάδα στις συμπληγάδες της απο-παγκοσμιοποίησης*, *SLpress.gr*. Διαθέσιμο σε: <https://slpress.gr/oikonomia/i-ellada-stis-symplogades-tis-apo-pagkosmiopoiisis/> [Πρόσβαση: 01/10/2025].
- Μουζέλης, Ν. (2020). *Μελλοντικές εξελίξεις: Ελλάδα, Ευρώπη, παγκοσμιοποίηση, ΤΟ ΒΗΜΑ*. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2020/01/03/opinions/mellontikes-ekselikseis-ellada-eyropi-pagkosmiopoiisi/> [Πρόσβαση: 01/10/2025].
- Μπαλαούρας, Γ. (2020). *Οικονομία και Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπαβραμίδης, Σ. (2021). *Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και πως αυτή επηρέασε τη μετανάστευση: η περίπτωση της Ελλάδας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*. Διαθέσιμο σε: <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/25033> [Πρόσβαση: 10/10/2025].
- Φούσκας, Κ. & Δημουλάς, Κ. (2015). *Ελλάδα, παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή Ένωση: Η πολιτική οικονομία του χρέους και της κοινωνικής κατάρρευσης*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Accountancy Greece. (2012). *Η παγκοσμιοποίηση κερδίζει έδαφος παρά το αβέβαιο οικονομικό κλίμα, Accountancy Greece*. Διαθέσιμο σε: <https://www.accountancygreece.gr/ερευνες/ερευνες-06-2/η-παγκοσμιοποιηση-κερδίζει-εδαφος-παρα/> [Πρόσβαση: 09/10/2025].

Ξενόγλωσση

- Baldwin, R. (2019). *The Globotics Upheaval: Globalization, Robotics, and the Future of Work*. Oxford: Oxford University Press.
- Cavusgil, S.T., Knight, G., & Riesenberger, J.R. (2014). *International Business: The New Realities*. Pearson.
- European Commission. (2022). *European Energy Security and Diversification Strategies*. Διαθέσιμο σε: <https://ec.europa.eu/energy> [Πρόσβαση: 29/09/2025].
- European Parliament. (2019). *The multi-dimensional impacts of globalization on employment and the EU*. Διαθέσιμο σε: <https://www.europarl.europa.eu/topics/el/article/20190712STO56968> [Πρόσβαση: 05/10/2025].
- Friedman, T.L. (2005). *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century*. Farrar, Straus and Giroux.

- Ghemawat, P. (2007). *Redefining Global Strategy: Crossing Borders in a World Where Differences Still Matter*. Harvard Business Review Press.
- Katsifakis, N. (2021). *Energy Security in Greece: Challenges and Opportunities*, *Journal of Energy Policy*, 45, pp. 112-125.
- Porter, M.E. & Van der Linde, C. (1995). *Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship*, *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), pp. 97-118.
- Porter, M.E. & Kramer, M.R. (2006). *Strategy & Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility*, *Harvard Business Review*, 84(12), pp. 78-92.
- Rodrik, D. (2018). *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Stiglitz, J.E. (2003). *Globalization and Its Discontents*. New York: W.W. Norton & Company.
- Stiglitz, J.E. (2017). *Rewriting the Rules of the American Economy: An Agenda for Growth and Shared Prosperity*. New York: W.W. Norton & Company.
- Vlahos, G. (2020). *Post-Crisis Greece: Opportunities for Growth*, *Journal of Balkan Economies*, 8(2), pp. 45-67.
- Ghemawat, P. (2007). *Redefining Global Strategy: Crossing Borders in a World Where Differences Still Matter*. Harvard Business Review Press.
- Rodrik, D. (2018). *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy*. Princeton: Princeton University Press.

